HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

כליל תכלת ויליף תכלת תכלת מפרוכת מה להלן ששה אף כאן ששה ונילף משוליו ורמוניו מה להלן שמונה אף כאן שמונה דנין כלי מכלי ואין דנין כלי מתכשיט כלי אדרבה דנין גופו מגופו ואין דנין גופו מעלמא היינו דאמרינן לשאר בגדים שלא נאמר בהן שש פרכת עשרים וארבעה ד' דשיתא שיתא לא דינא ולא דיינא חושן ואפוד עשרים ושמונה מנא לן דכתיב [1]ועשית חשן משפט מעשה חושב כמעשה אפוד תעשנו זהב תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר ארבעה דשיתא שיתא עשרין וארבעה זהב ארבעה הא עשרין ותמניא ואימא זהב נמי ששה אמר רב אחא בר יעקב אמר קרא [2]וקצץ פתילים פתיל פתילים הרי כאן ד' רב אשי אמר אמר קרא [2]לעשות בתוך התכלת ובתוך הארגמן היכי נעביד נעביד ארבעה דתרי תרי הוו להו תמניא נעביד תרי דתרי תרי ותרי דחד חד ועשית (א) שיהיו כל עשיותיו שוות אמר רחבא אמר רב יהודה [א]המקרע בגדי כהונה לוקה שנאמר [3]לא יקרע מתקיף לה רב אחא בר יעקב ודילמא הכי קאמר רחמנא נעביד ליה שפה כי היכי דלא ניקרע מי כתיב שלא יקרע [ג](ואמר) ר' אלעזר [ב]המזיח חושן מעל האפוד [א]והמסיר בדי ארון לוקה שנאמר [4]לא יזח [5]ולא יסורו מתקיף לה רב אחא בר יעקב ודילמא כי קאמר רחמנא חדקינהו ועבדינהו שפיר כדי שלא יזח ולא יסורו מי כתיב שלא יזח ושלא יסורו רבי יוסי בר' חנינא רמי כתיב [5]בטבעות הארון יהיו הבדים לא יסורו ממנו וכתיב (ב) [6]והובא את בדיו בטבעות הא כיצד מתפרקין ואין נשמטין תניא נמי הכי בטבעות הארון יהיו הבדים יכול לא יהיו זזין ממקומן ת"ל והובא את בדיו בטבעות אי והובא את בדיו יכול יהיו נכנסין ויוצאין ת"ל בטבעות הארון יהיו הבדים הא כיצד מתפרקין ואין נשמטין אמר רבי חמא ברבי חנינא [ג]מאי דכתיב [7]עצי שטים עומדים שעומדים דרך גדילתן דבר אחר עומדים שמעמידין את צפויין ד"א עומדים שמא תאמר אבד סברן ובטל סכויין ת"ל עומדים שעומדין לעולם ולעולמים [ד](אמר) רבי חמא בר חנינא מאי דכתיב [8]את בגדי השרד לשרת בקודש אלמלא

כליל. גדיל ואין גדיל פחות משנים: **ואין דנין כלי מתכשיט כלי.** רימונים קשוטו של מעיל הן: **ארבעה דשיתא שיתא.** ארבעת מינין של שש שש דהא נאמר בו שש ואמר מר דברים שנאמר בהן שש חוטן כפול ששה: **לא דינא ולא דיינא.** אין ספק וערעור בדבר: **וקצץ פתילים.** פתילים משמע תרין וכשקוצץ כל אחד לשנים הוה להו ד': **רב אשי אמר.** היינו טעמא דזהב ו' לא אפשר דכתב ביה לעשות אותו בתוך התכלת ובתוך הארגמן משמע שיערב ממנו עם כל מין ומין: **ניעביד ארבעה.** המינין דתרי תרי חוטין של זהב הוו להו תמניא של זהב: **חדקינהו.** קשרם יפה ועל הטבעות והבדים אומר שיתנם בטבעות בדוחק: **כתיב לא יסורו.** אלמא אין זזין מהן וכתיב (שמות כה) והבאת אלמא הולכים ובאים בתוכן: **מתפרקין ואינן נשמטים.** בראשיהם היו עבים והכניס ראשן אחד בדוחק בטבעת ובאמצען היו דקין הלכך לא היו נדחקין בטבעות אלא מתפרקין והולכין לכאן ולכאן אבל אינן נשמטין לצאת מהן לפי שהן עבים בראשיהן: **דרך גדילתן.** העליון למעלה והתחתון למטה: **שמעמידין את ציפויין.** ציפוי הזהב מעמידין ע"י מסמרות. לשון אחר שלא התליעו ולא נפל ציפויין: **שמא תאמר.** משנגנזו אבד סיברן שלא ישובו עוד: **ובטל סכויין.** מה שאנו סוכין וצופין להן: **שרד.** לשון שריד: אלמלא

נעביד ארבעה דתרי תרי הוו להו תמניא. ואם תאמר אין הכי נמי נעביד זהב תמניא מנלן ארבעה ותו לא יש לומר פתילים כתיב מיעוט פתילים שנים וכשנקצץ כל אחד הוו להו ד' ואי אמרת תמניא א"כ אין לדבר סוף אימא ק' ואימא אלף ותפסת מרובה לא תפסת והא דפריך ואימא זהב נמי ו' היינו כי היכי דליהוי דומיא דשאר מינין שבו ולעיל כי פריך ואימא כ"ח לא בעי לשנויי תפסת מועט תפסת דהתם לא מצי למימר טפי מכ"ח וכיון דהוא דבר שיש לו קצבה לא שייך למימר תפסת מרובה לא תפסת ואדרבה יש לתפוס המרובה דיש בכלל מאתים מנה ואע"ג דבפ"ק דר"ה (דף ז:) אמר מקיש חג השבועות לחג המצות מה להלן יש לו תשלומין כל שבעה כו' ופריך ולקיש לחג הסוכות מה להלן ח' כו' ומשני תפסת מרובה לא תפסת והתם נמי יש לדבר קצבה י"ל דהתם קאמר לחומרא תפסת מרובה לא תפסת דעד ז' יש לו תשלומין ממה נפשך אבל טפי לא דילמא מחג המצות ילפינן ובפרק קמא דקידושין (דף יז.) גבי הענקה נמי קאמר תפסת מרובה לא תפסת אע"ג דממה נפשך יש לדבר קצבה יש לומר התם נמי קאמר דתפסת מרובה לא תפסת דמספיקא לא מפקינן ממונא מן הלוקח:

כתיב בטבעות הארון וכו' וכתיב והובא את בדיו בטבעות. קשיא לי טובא אמאי מייתי האי קרא דוהובא [ד]דכתיב גבי מזבח הנחשת ושביק קרא דוהבאת דכתיב גבי הארון ועוד שמעתי מקשים דבשעת סילוק מסעות כתיב ובא אהרן ובניו בנסוע המחנה והורידו את פרוכת המסך וכסו בה את ארון העדות וגו' (במדבר ד) עד ופרשו עליו בגד כליל וגו' עד ושמו בדיו משמע דבנסוע המסעות היו משימין אותן בדים וקשה והא כתיב לא יסורו ממנו ורבינו יעקב מאורליינ"ש מתרץ זה דושמו בדיו על כתפי הנושאים קאמר להוליכן ולבי מהסם שהרי בני קהת לא היו שם עדיין עד לאחר שהיו מכניסין כל הכלים לנרתק שלהם כדכתי' ולא יבואו לראות כבלע את הקדש וגו' (שם) ויותר היה נראה לפרש דהאי ושמו בדיו היינו שמושכין הבדים לצד חוץ להיות נראין בולטין בפרוכת כמין שני דדי אשה מיהו קושיא קמייתא שהקשיתי בדוכתא קיימא ודוחק הוא לשבש הספרים דכולהו גרס והובא את בדיו ובמקצת ספרים גרסינן בברייתא והבאת אבל באתקפתא דר' יוסי בר' חנינא גרסינן בכולהו [ה]והובא ואי לאו דמסתפינא מחברייא הוה אמינא דח' טבעות היו בארון וכן מוכיח הפסוק דכתיב ויצקת לו ארבע טבעות זהב ונתת על ארבע פעמותיו דהיינו ארבע קרנותיו כדמתרגמינן זווייתיה והדר כתיב ושתי טבעות על צלעו האחת ושתי טבעות על צלעו השנית משמע דארבע טבעות היו על שתי צלעותיו לבד מאותם ד' שעל ד' פעמותיו בד' טבעות מהם היו בדים קבועין לא יסורו ובארבעה מהם שהיו למטה או למעלה מאותן טבעות היו משימין בדים בשעת סילוק המסעות לשאת את הארון בהם והיינו הנך דכתב בהו ושמו בדיו ואם תאמר מאי פריך הכא רבי יוסי בר' חנינא לישני דשני מיני בדים היו יש מהם קבועין ויש מהם נכנסין ויוצאין כדפרישית יש לומר דעל כרחך והבאת את הבדים בטבעות אכולהו בדים קאי דאי לא קאי אלא אהנך שהיו משימין במסעם אם כן הוה ליה למימר נמי וחברת את הבדים בטבעות שהרי לא פירש מתי הכניס אותם בדים הקבועים אלא כתב בטבעות הארון יהיו הבדים ותחילה היה לו לפרש שהכניסם אלא ודאי אכולהו בדים כתב והבאת את הבדים ומשמע ליה דבשוה קאי אכולהו דכי היכי דהנך שנושאין בהן לא היו קבועים ה"נ אינהו לא היו קבועים ממש במקום אחד שלא יהו זזין כלל ממקומן אלא לכל הפחות נכנסין קצת לכאן ולכאן דהשתא דמו להדדי במקצת ולהכי מייתי נמי קרא דוהובא דכתב במזבח לגלויי אוהבאת דארון כי היכי דוהובא דמזבח לא היו הבדים קבועין דהא לא כתב התם לא יסורו ממנו הכי נמי והבאת דארון לא היו ממש קבועין לגמרי ואם תאמר לפי מה שפירש דאכולהו ד' בדין קאי קשה מאי דכתב ביה בההיא קרא לשאת את הארון בהם ואין לתרץ דכולהו ארבעה בדים היו נושאין ושנים האחרים קצרים מהם דבפרק שתי הלחם (מנחות דף צח:) משמע דבארבעה גברי הוו דרו להו ותו לא ונראה לי דוהבאת לא קאי אלא אהנך בדים הקבועין שהרי אותם בדים שאינן קבועין מה הוצרך להזכירן כאן לומר והבאת והלא לא היו מכניסין אותן אלא אהרן ובניו בשעת המסעות תדע שהרי בכולהו כתב ונשא גם את השלחן וכן במזבח הנחשת כתיב והובא את בדיו בטבעות וגו' בשאת אותו ובמזבח הזהב כתב נמי לבתים לבדים לשאת אותו בהמה אבל לא כתב בהן והבאת בלווי ובעשייה לא כתב ויבא כדכתיב גבי ארון בין בצוואה בין בעשייה ואע"ג דבברייתא דמלאכת המשכן תניא ד' טבעות היו מקבעות בו שתים בצפונו ושתים בדרומו שכיון שהיו נותנין הבדים לא היו זזים משם לעולם שנאמר בטבעות הארון וכו' י"ל דלא חשיב אלא אותם ד' טבעות שהבדים קבועין בהן אבל אותם שלא היו הבדים קבועין בהן ולא נעשו אלא לצורך שעת המסעות לא קא חשיב תדע דלא קא חשיב התם טבעות של שלחן ושל מזבח הנחשת והזהב וצריך עיון: **שמעמידין** ציפויין. נ"ל דאפי' ליפוי זהב שעליהן בטל לגבי דידהו דבכל דוכתא העץ בטל לגבי המתכת לענין טבילה ולכל מילי דאמר הלך אחר המעמיד ובעצי שטים אינו כן שהרי שלחן של עצי שטים היה ומצופה זהב ואפי' הכי תורת כלי עליו שהציפוי בטל לגבי העץ כדאיתא בשלהי חגיגה (דף כו:) ויליף לה התם מקרא: וכולן

תוס' ישנים

שהיה על הראש מדאמרינן [קידושין סו, א] גבי ינאי הקם להם בציץ שבין עיניך משמע שעל הראש כמו בין עיניך [ד]תפילין. אך קשה לרבינו אמאי לא מייתי בפ' שני דזבחים ההיא דמקום יש בראש להניח בו שני תפילין כי היכי דמייתי לה בפ' בתרא דעירובין [צה, ב] ובע"ז בפר' כל הצלמים [מד, א] כיון שהציץ על הראש. ואומר ה"ר אלחנן דהיינו טעמא לפי שלא הזכיר שם בהדיא שהציץ מונח על הראש אלא אנן דייקינן ליה ואומר [רבינו] כי מכאן יש לדקדק שיעור רוחבן של תפילין לפי' ריב"א, דכיון שהציץ היה בתחילת הראש במקום שמניחין בו תפילין כדפי' בעירובין (במקום שהנחת) [שמקום הנחת] תפילין הוא בתחילת הראש והציץ הוא רוחבו שני אצבעות כדאמרינן בפ' במה אשה [שבת סג, ב] ושערו היה נראה בין ציץ למצנפת ששם היה מניח את התפילין ואמר מקום יש בראש להניח בו שני תפילין אם כן יש ללמוד כי התפילין רחבים יותר מאצבע לכל הפחות שאם לא היו רחבים אלא אצבע א"כ מקום יש בראש להניח בו ג' תפילין ואם היינו מפרשים מקום (ש)יש בראש להניח (שם) [שני] תפילין ולא יותר כלל אפילו חצי אצבע, אז אנו יכולין לומר וללמוד מיכאן דשיעור התפילין שני אצבעות. מיהו למאי דמפרשינן בעירובין ומנחות ששיעור מקום תפילין הוי מתחילת הראש עד מקום כינוס שער יש לתמוה על שיעורא דמשמע שהם גדולים הרבה שזה שיעור גדול. בשימושא רבה דתפילין כתוב אמר רבא האי מאן דבעי למיעבד תפילי מייתי אעא טבא ב' אצבעי או ב' אצבעי על ב' אצבעי ואי הוה טפי שפיר דמי ואי בציר לא הוי פסול, ואין מימרא זו בגמ' ויש שם הרבה מימרות של האמוראים שאינם בגמ'. מ"ר. שיהו שזורין. דממשזר לא נפיק דמשזר היינו (שהשני) [שהחוט] עצמו שזור ולא איירי שהן כולן שזורין יחד. וא"ת משזר למאי אתא כיון דכתיב שחוטן כפול ששה וכתיב נמי שיהו שזורין כולן יחד. י"ל דס"ד שכל כ"ד חוטין שבפרוכת (שהיה) [שיהא] מכל מין כפול בלא שזירה קמ"ל ששזור כל (ששה וששה) [חוט וחוט] בפני עצמן

תוס' ישנים (המשך)

ואחר כך שזורין כל המינין יחד. ה"ר יוסף. **מאי משמע דהאי שש לישנא דביתנא הוא.** להכי נקט בעייתו בשש ואע"ג דמיבעיא ליה בבד, משום דממילא כי פשטינן דבר(ים) העולה בד בד דהיינו פשתן א"כ שש נמי פשתן הוי, דהא כתיב מכנסי בד שש משזר, אבל אם נקט בעייתו בבד לא פירש עדיין שיש לו לידע מה הוא שש אע"ג שהיינו יודעים אותו. **ואימא עמרא כו'.** תימה אמאי לא קאמר אימא קנבוס שהוא ממש כעין פשתן שעולה בד בד ולא מיפליג והא ודאי אינו כשר לבגדי כהונה שלא מצינו כשר לשם אלא בוץ דוקא. ויש שרוצים ללמוד מכאן שאסור לתפור [בגדי צמר ב]חוט (ב)של קנבוס דהיינו מין פשתן שעולה בד בד כדאמרינן הכא, והא דאמרינן במשניות [כלאים פ"ט מ"א] והפשתן והקנבוס שתפרן זה בזה כו' דמשמע [שאינו] מין פשתן, היה אומר ה"ר אפרים כי אותו קנבוס שבמשניות אינו קנבוס שלנו דבפ"ג דכלאים [מ"ה] תנן שהוא עושה אחת לג' שנים ואותו שלנו עושה בכל שנה ושנה כמו פשתן. ורבינו אומר שאין לנו לבטל המנהג שרגילים העולם לתפור בחוטי קנבוס שקורין קנבא, והך שמעתין דהכא מיפרשא שפיר דפשיטא ליה לתלמודא דכל בגדים האמורים בתורה סתם אינו אלא צמר ופשתים כדאמרינן במנחות [לט, ב] וביבמות [ד, ב] ובשבת [כו, ב] דתנא דבי רבי ישמעאל כל מקום שנאמרו בגדים בתורה סתם ופרט לך הכתוב באחד צמר ופשתים אף כל צמר ופשתים, א"כ פשיטא ליה דלאו היינו קנבוס אפילו לרבנן דפליגי על תנא דבי רבי ישמעאל כדאמרינן בריש יבמות (הוא) [הכא מודו] דמפקי ליה מקרא דבסמוך דפארי פשתים, ועוד דלא פליגי עליה אלא גבי ציצית דווקא משום דוקיא דרבא דהכנף מין כנף אבל בעלמא אית להו לכולי עלמא דרשא דצמר ופשתים כדפרישית בשבת וביבמות. מ"ר. וכן נמצא בשם רבינו שמואל אלא שלא הביא רבנן דפליגי עליה. **נילף מחשן המשפט ואפוד.** אבל לא בעי למיפרך [ונילף מכתונת שחוטן כפול ששה, דדנין דבר שיש מינין הרבה מדבר שיש מינין הרבה] ואל יוכיח כתונת שאין בו אלא מין אחד. ע"ב מעמוד קודם

ואין דנין כלי מתכשיט. ופרכת חשיב כלי יותר מרימון. והוה מצי למימר נמי דיליף כליל תכלת דכתיב ופרשו (עליו) בגד [כליל] תכלת, אלא לא איירי אלא בבגדים חשובים כי הוא לא הוה [אלא] כיסוי בעלמא. **וכתיב והבאת את הבדים בטבעות.** משמע שהולכין ובאין

עין משפט נר מצוה

כד א מיי' פ"ט מהל' כלי המקדש הלכה ג סמג לאוין רלח:

כה ב שם הלכה י [ופ"ב הלכה יג]:

ג [מיי' פ"ב מהלכות כלי המקדש הלכה יג]:

◆

מוסף רש"י

דרך גדילתן. התחתון למטה והעליון למעלה (סוכה מה:). **שמעמידין את צפויין.** הליפוין של זהב קבוע בהן במסמרות של זהב כדכתיב (שמות כו) ואת הקרשים תלפה זהב ולא היה עושה טס ארוך כמדת הקרש שיעמוד מאליו (שם). **שמא תאמר אבד סברן.** משנגנזו אהל מועד בטל לו עולמית, **ובטל סכויין.** תוחלתם ומבטם כדמתרגמינן הבט נא (בראשית טו) איסתכי כען לשמיא (שם).

◆

רבינו חננאל

כליל תכלת, ואינו כתיב בו שש. ואסיקנא חד קרא לשאר מינין דלא כתיב בהו שש. נמצא התכלת של מעיל ששה חוטין, וכתיב ביה כליל, כלומר תכללהו לשנים נמצאו י"ב חוטין. פרכת כ"ד. ארבעה דשיתא שיתא הא כ"ד. חשן ואפוד ארבעה מינין, ו' בכל אחד הרי כ"ד חוטין, וחוט של זהב בכל מין הרי כ"ח חוטין. המקרע בגדי כהונה עובר בלאו שנאמר לא יקרע. וכן המזיח החשן מן האפוד, שנאמר ולא יזח החשן וגו'. וכן המסיר בדי ארון שנאמר לא יסורו ממנו. והכתיב והבאת את הבדים בטבעות, מכלל שהיה מסירם. ושנינן מתפרקין היו ולא נשמטין, אלא כגון תלויין היו. תניא כשנויין. עצי שיטים עומדים שעומדין [דרך] גדילתן. כלומר אינו ראשי להפכן. בגדי שרד אלו בגדי כהונה שמכפרין על עוונות ישראל כמו שכתבנו למעלה.

מסורת הש"ס

א) [נ"ל אמר], ב) סוכה מה:, ג) [נ"ל ואמר], ד) [וברש"י דהכא ד"ה כתב לא יסורו וכו' משמע להדיא דהיה גרסתו והבאת את הבדים בטבעות (תרומה כה פי"ד)], ה) [אכן ברש"י שכתב בד"ה כתב לא יסורו וכו' נראה שגם באתקפת' דר"י בר' חנינא גרס והבאת],

◆

תורה אור השלם

1. וְעָשִׂיתָ חֹשֶׁן מִשְׁפָּט מַעֲשֵׂה חֹשֵׁב כְּמַעֲשֵׂה אֵפֹד תַּעֲשֶׂנּוּ זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מָשְׁזָר תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ: שמות כח טו
2. וַיְרַקְּעוּ אֶת פַּחֵי הַזָּהָב וְקִצֵּץ פְּתִילִם לַעֲשׂוֹת בְּתוֹךְ הַתְּכֵלֶת וּבְתוֹךְ הָאַרְגָּמָן וּבְתוֹךְ תּוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבְתוֹךְ הַשֵּׁשׁ מַעֲשֵׂה חֹשֵׁב: שמות לט ג
3. וְהָיָה פִי רֹאשׁוֹ בְּתוֹכוֹ שָׂפָה יִהְיֶה לְפִיו סָבִיב מַעֲשֵׂה אֹרֵג כְּפִי תַחְרָא יִהְיֶה לּוֹ לֹא יִקָּרֵעַ: שמות כח לב
4. וְיִרְכְּסוּ אֶת הַחֹשֶׁן מִטַּבְּעֹתָיו אֶל טַבְּעֹת הָאֵפֹד בִּפְתִיל תְּכֵלֶת לִהְיוֹת עַל חֵשֶׁב הָאֵפוֹד וְלֹא יִזַּח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֵפוֹד: שמות כח כח
5. בְּטַבְּעֹת הָאָרֹן יִהְיוּ הַבַּדִּים לֹא יָסֻרוּ מִמֶּנּוּ: שמות כה טו
6. וְהוּבָא אֶת בַּדָּיו בַּטַּבָּעֹת וְהָיוּ הַבַּדִּים עַל שְׁתֵּי צַלְעֹת הַמִּזְבֵּחַ בִּשְׂאֵת אֹתוֹ: שמות כז ז
7. וְעָשִׂיתָ אֶת הַקְּרָשִׁים לַמִּשְׁכָּן עֲצֵי שִׁטִּים עֹמְדִים: שמות כו טו
8. אֶת בִּגְדֵי הַשְּׂרָד לְשָׁרֵת בַּקֹּדֶשׁ אֶת בִּגְדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֶת בִּגְדֵי בָנָיו לְכַהֵן: שמות לה יט

◆

גליון הש"ס

גמרא מי כתיב שלא יקרע. בספר קרבן חגיגה סימן ס"ח הק' הא אמרינן בסנהדרין דף כא ע"א בקרא דלא ירבה לו נשים ולא יסור לבבו דה"ק לא ירבה לו נשים משום שלא יסור ולא מקשינן מי כתיב שלא יסור:

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' ותרי דחד חד ועשית כתיב שיהיו כל: (ב) שם וכתיב (והובא את בדיו בטבעות) תא"מ ונ"ב גי' רש"י והבאת את הבדים בטבעות: